

İçmimar

TMMOB İçmimarlar Odası resmi yayın organıdır

İçmimarî, tasarım ve yaşam kültürü dergisi - Nisan-Mayıs 2012

İçmimarlar Odası
Uluslararası Platformlarda

Modern Mobilya'nın
tarihsel yolculuğu

Derin Sarıyer'le
'Bugünün adını koyuyoruz'

Özlem Güven
ozdem.guven@gmail.com

“Şehirleşme alanında atılan büyük adımlar sonucunda, halk kitlelerinin şehirlere göç etmesi, büyük konut ve mobilya açığını ortaya çıkardı”

Modern mobilyanın yaşam ve mekan içindeki gelişimi

Endüstri döneminden sonrası mobilya tarihi hakkındaki bu yazının ana unsuru, o dönemden günümüze kadar uzanan mobilya tarihinin tarifiyenmesidir. Çağdaş tasarıma yön veren modern tasarım olgusunu, modernizmin gelişim sürecinde yaşanan olaylar ve başlıca akımlara/kurumlara değinerek; özellikle Modernizm Akımı, Endüstriyel Devrim ve bu dönemin içindeki tasarımcılara ve ürünlerine yer vererek anlatmaya çalışacağım.

İnsanlık tarihine baktığımızda iki büyük değişim olduğunu görürüz. Bunlardan ilki, Neolitik dönemde (4000-8000 yıl önce) yaşanan tarımsal devrimdir, diğeri ise 18. Ve 19.yy da yaşanan Endüstriyel devrimdir. Bildiğimiz gibi Endüstriyel devrimde, mutlakiyet düzeninden, milli egemenliğe, düzenli ordulara ve devlete bağlı komite ve kurumlarına, kikirlerini açık ve serbestçe ifade eden “millet”

kavramına geçiş sürecini gözlemleriz.

17.Yüzyıl tarımsal reformun etkileri, iç ve dış ticaretin artması, çalışan kesimin nüfus ve sosyal hareketlerindeki hızlı ve toplu değişim, paralı yatırımcıların birikimlerini değerlendirmek için yeni sahalar araması, piyasadaki yatırım olanaklarının artması, özellikle enerji konusunda yenilikçi yaklaşımlar önemli sebepleri oluşturdu. Şehirleşme alanında atılan büyük adımlar sonucunda, halk kitlelerinin şehirlere göç etmesi, büyük konut ve mobilya açığını ortaya çıkardı.

1789 Fransız devriminden itibaren Yakınçağın ilk yüzyılında mobilya alanında yeni bir üslubun yaratılmasından çok eski üslupların yenileştirilmesine ve konstrüksiyon tekniklerine ağırlık verilmiştir. **Bu nedenle XIX. yüzyıl mobilya çalışmaları modern stile geçiş veya yenileşme dönemi olarak nitelendirilmektedir.**

XIX. Yüzyılın ortalarına doğru ağaç işleme makinalarının bulunuşu ile, o döneme kadar yalnız saray ve çevresine dönük mobilya gereksinimi, sosyal değişimler ve ekonomik gelişmeler nedeniyle geniş halk kitlelerine yayılmaya başlamıştır.

Genel olarak "Taşra Mobilyası" diye adlandırılan bu mobilyalar Almanya'da "Bauer", Fransa'da "Provincial" gibi adlar almıştır. Bu tip mobilyalar geçmiş stillerden izler taşırsa da sadeleşme eğilimi ağır basmaktadır. Genellikle oyma ve kabartmalar tümenden kalkmış, ayaklar düz ya da eğmeçlidir. Süslemede birkaç aplik çitası yeter bulunmuştur. Yakınçağda yenileşme döneminin en geniş çalışmaları Almanya'da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar çağımızın mobilyasını gerek

1700'lerde kullanılan mobilya örnekleri

şekil ve gerekse konstrüksiyon yönünden etkilemiştir. Bu tip rustik mobilyalar günümüzde de özellikle dağ otellerinde, av köşklerinde, turistik amaçla dekore edilmiş tarihi yapılarda ve şatolarda kullanılmaktadır.

XIX. yüzyılın ortalarına doğru makine sanayiinin gelişmeye başlaması, özellikle Avusturya, Fransa ve İtalya'da sürekli üretim mobilyası olarak "Hezaren" sandalyelerin yapımına başlanmıştır. Hezaren bir tür bambu ve Hint kamışının adı olup, yerlilerce bu kamışlardan bükülerek ve ağaç lifleriyle örülerek yapıldığı için bu adı almış olması düşünülebilir. Aynı yöntem günümüzde de çok tutulan hasır sandalye ve koltuklara uygulanmaktadır. Hezaren sandalye önce tornada yuvarlatılan çubukların buharla yumuşatılarak, kalıplarda istenilen ölçü ve formda bükülmesiyle elde edilmektedir. Bu parçalar cıvata ile birbirine bağlanmakta, oturma kısmı ve arkalık, kontrplak veya sırm ile örülerek kapatılmaktadır. İlk fabrikasyon bükme mobilyayı Avusturyalı Michael Thonet (1840) yılında gerçekleştirmiş ve bu tasarım o kadar başarılı olmuştur ki, 1841 yılında patentini Fransa, İngiltere ve Belçika'ya

Bent Wood Tekniği ile yapılmış, Michael Thonet Sandalyeleri, 1840

da satmıştır.

"Sanat için sanat" formülü, 19.yy sanatçısının yaşayan ve gelişen topluma bağlantısını keserek onu taklitçi ve hikayeci yapmış, böylece mimaride, fonksiyon-strüktür-biçim ilişkilerinin gevşemesine sebep olmuştur. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, 1800'lü yılların başında sanatın her alanında ve tasarımda eklemeci(eklektik) bir yöntem söz konusuydu. Tasarlanan nesne yada mekanlara geçmiş yılların stillerine ait motifler, değişik kültürlere, özellikle uzak doğuya ait renk, doku ve süslemeler ekleniyordu. Ancak endüstrinin sunduğu olanaklar sayesinde ürünlerde ucuzlama olması gerekiyordu. Ekonomi boyutu, bugün modern dediğimiz mobilyanın çerçevesini etkilemeye hala devam etmektedir.

• **"Toplumun düşük standartları, daha çok süslemecilik sayesinde**

yapılan israfa dayanır. Güzelliği formda aramak, süslemeciliğin aksine insanlığın gayesi olmalıdır.”Adolf Loos

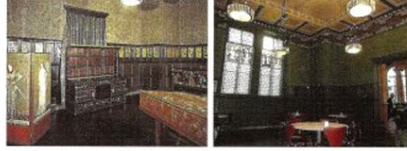
•“Düz malzemeler ve yüzeyler, organik ve uygun olmayan süslemeye göre daha çok tercih edilebilir.”Walter Crane

•“Kullanışsız olan süslemeyi atmak sıhhatli ve caziptir.”Annesley Voysey

Endüstri kavramının yeni olması ve süslemeciliğini geleceğini değerlendirmek isteyen, özellikle sanat ve zanaat arasındaki farkı kaldırmak isteyen bir grup aydın ‘Art and Craft’ yani el sanatı hareketini başlattılar. Temel prensip olarak, Gotik stilin yeniden canlandırılması, el sanatlarına geri dönülmesi, üretimin önceden olduğu gibi elle yapılması gerektiğini savunuyorlardı. 18. Ve 19. Yüzyılda kopmuş organik bağın yeniden üretilmesi, organik gelenekçilik olmaksızın stillerin bir kaydının

Arts&Craft

Arts and Craft akımının Kurucusu William Morris mobilyaları ve iç mekan düzenlemeleri

olamayacağını savunuyorlardı.

Arts&Craft hareketini ; basit, kullanım amacına ve materyale uygun mobilya imal etme akımları takip etmiştir. Almanya’da “Jugendstil”,

Art Nouveau Stilinde Mobilya ve İç mekan düzenlemesi

Fransa’da “L’art Nouveau”, İngiltere’de ise “Modern stil” adını almıştır. “Jugendstil”de (gençlik stili) geçmişin süslü, karmaşık ve tutturaklı sanat anlayışına, yaşamın gerçeklerini

yadsıyan romantizmin içe dönük, donuk, renksiz yapıtlarına bir tepki görülmektedir.

Fransa’da “L’art Nouveau” (yeni sanat) adıyla anılan, empresyonizm ekolünü temel alan akımda düz çizgiler, geometrik biçimler ve renkli egemen bulunmakta ve doğanın, özellikle bitkilerin stilize edilmesi esas alınmaktadır.

Art Nouveau akımının içinden sirlmiş tasarımcı Van de Velde tasarımı mobilyalar.

Aynı yıllarda İngiltere’de bunlara paralel olarak modern stil (yeni stil) adını alan akım benimsenmeye başlamıştır. Yüzyılımızın başlarına doğru, gerek Rönesans, gerekse 1789 devriminin etkileriyle, insanı konu alan sanatın daha geniş kitlelere götürülme çabası, mobilya sanatını etkileyen bir olgu olmuştur. XIX. Yüzyılın 2. yarısında buhar makinasının bulunuşu, ağaç ve

metal gövdeli makinaların yapılması ve yüzyılın sonunda da elektrik motorunun icadı, makine endüstrisinde büyük bir aşama olmuş, bu durum mobilya endüstrisine de yansımıştır.

El sanatları hareketleri içinde, bir açmazı giren ve modernizme geçişin kapısını açabilecek 'Kilidi açacak anahtar nerede?' sorusunun cevabı verildi. Bu cevap bir yerde demirin sahneye girmesi idi.

Bu tarihten sonra çağımızın tarzı olarak da tanınan "Modern Hareket", Avrupa'da 19.yy.sonu ve II.Dünya Savaşı'ndan önce ortaya çıkmıştır. Modern hareket içinde önceleri resim ve heykel ile uğraşan sanatçıların daha sonra yönlerini endüstriyel tasarıma çevirmeleri ile başladı. Artık geçmişte yapılanların ve yakın zamanlarda yapılanları eleştirisi yerine, yeni dünyanın modern tasarım anlayışını ortaya koyacak öneriler ve görüşler ortaya konmaya başladı. Yaşantının sosyal analizi tasarımda kriter olacak fikirlerin olgunlaşmasına sebep oldu.

"Makineyi ilk takdir eden ve gerçek özelliklerine vakıf olan, tasarım ve mimari arasında, süslemeciliğe yol açan önemli bağları alan mimarlar

sırasıyla iki Avusturyalı Otto Wager(1841-1918), Adolf Loos(1870-1833), iki Amerikalı Louis Sullivan(1865-1924), Frank Lloyd Wright(1869-1959), bir Belçikalı Henri van de Velde(1863-1957), bu beş kişiye bir de İngiliz eklenebilir, Oscar Wilde(1854-1900)"

"Dekoratif özelliklerinden sıyrılan tüm makine ürünleri güzeldir. Onları dekore etmeye uğraşmayın. Böylece tüm makine ürünlerinin zarif olduğunu düşünemsek bile onların duyarlılık ve güzellik çizgisi üzerinde olduğunu söyleyebiliriz."Oscar Wilde

Hızlı kentleşmenin getirdiği yeni yapı ihtiyacı kolay ve hızlı kullanılan demiri bir müdeet sonra daha fazla tercih edilir duruma getirdi. Demri ve çeliğin yapımı, mühendislik bilgilerine duyulan ihtiyacı daha da arttırdı. Hatta mühendisler, mimarlığın yanı sıra

Hoffman Tasarımı Mobilyalar

fabrikalarda ürün tasarımı yapmaya başladılar. Tasarımcılar dekoratif sanatlarla değil, daha çok endüstriyel tasarımla ilgilendiler.

Endüstriyel tasarım kavramının kurucusu olan **Bauhaus Ekolü'nün** temeli Arts&Crafts hareketinde aranabilir. Bauhaus ekolü,Almanya'da, on dört yıl gibi(1919-1933) kısa bir süre açık kalmasına rağmen, bugün de kullanmaya devam ettiğimiz pek çok ürünün ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Bauhaus tasarım düşüncesinin ışığı

Bauhaus ekolüne katılmış sanatçıların mobilya tasarımları
1-Marcel Bruer 2-Walter Gropius 3-George Nelson

altında; endüstriyel tasarım, form, seri üretim, sdandartlaşma, işlevsellik ve endüstriyel ürün gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Hayatımızın her noktasına nüfuz eden Bauhaus'un başlangıç formları,

Bauhaus mobilya